

Zeerus in de Kikkervalleien van Meijendel

Figuur 1. Zeerus: de rus met akelig stekende (schut)bladen. Foto: Koen van Zoest.

Tijdens een ronde van de Plantenwerkgroep (KNNV Leiden) op 16 augustus troffen we in de Kikkervalleien enkele pollen van een rus aan die ons eerst wat hoofdbrekers gaf. Vanwege de stugge en stekende (schut-)bladen ontstond het vermoeden dat het om Zeerus (*Juncus maritimus*) zou gaan (Fig. 1). Dat bleek bij nader onderzoek te kloppen. En daarmee werd een soort benoemd die voor de geregenereerde Kikkervalleien nog niet was opgegeven. Maar die je er eigenlijk ook niet zou verwachten. Door Koen van Zoest

Trefwoorden: Zeerus, Juncus, Kikkervalleien

Zeerus komt voor in de kuststrook in zoutvegetaties, mits ook onder invloed van zoet water: buitendijks op strandvlaktes en inhammen in de duinen en binnendijks als herinnering aan zee-inbraken (Weeda 1994). Hij kan

hier lang standhouden. De plant is kensoort van de Associatie van Zeerus en Zilt torkruid (*Oenanthe lachenalii*), een betrekkelijk zeldzame plantengemeenschap van het Waddengebied en plaatselijk in het estuarium en Noord-Holland (Schaminée et al. 2010). Ik ken de plant van de Kwade Hoek (Goeree) en van de Pluimpot (Tholen).

Zeerus in Meijendel

Maar wat doet Zeerus dan in Meijendel? Heukels schrijft in Mennema et al. (1985) dat Zeerus vroeger al zeldzaam was in het Duindistrict tussen Zandvoort en Hoek van Holland maar 'er thans niet langer voorkomt'. Het verdwijnen brengt hij in verband met verdroging door de drinkwaterwinning. Van der Hagen (2016) meldt dat dit proces van verdroging voor de Kikkervalleien al geldt vanaf 1874 en eindigde in 1953 toen daar een infiltratieplas werd aangelegd. In 1997 vervolgens eindigde deze functie en leidde natuurherstel ertoe dat op maagdelijke bodem de ontwikkeling van vochtige secundaire duinvalleien opnieuw begon. 'Onze' Zeerus staat hier dus in een milieu dat in de huidige vorm nooit onder invloed van de zee heeft gestaan en waar vestiging niet voor de hand ligt. Onmogelijk is

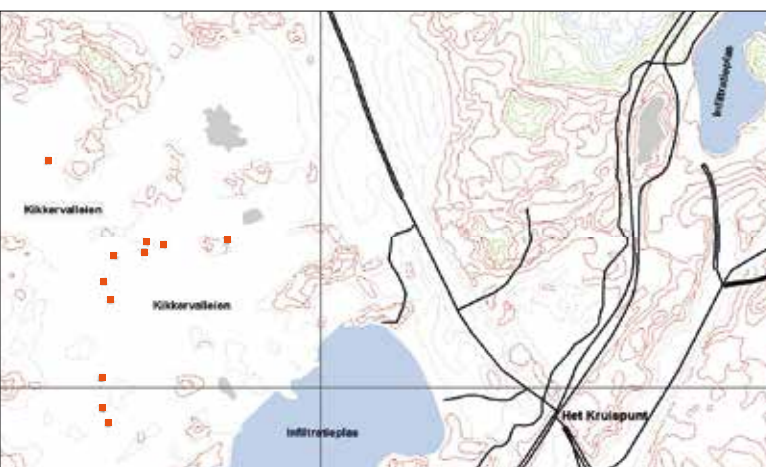
dit echter niet: Weeda (1994) meldt vestigingen uit zaad in dergelijke vochtige tot natte valleien op Texel. Verstoven zeewater (salt spray) vormt dan de enige zoutbron. Vestiging uit zaad lijkt ook voor de Kikkervalleien aan de orde, er vanuit gaande dat er niet sprake is van bewust 'planten'. Daarvoor zijn er mijns inziens te veel (vitale) pollen: een week na onze vondst heb ik met Jan Cevat alle pollen gekarteerd en kwamen we op een aantal van elf.

Wat is de bron?

Hoe het zaad van Zeerus in de Kikkervalleien terecht is gekomen kan slechts vermoed worden. Van der Hagen (2016) bespreekt deze kwestie naar aanleiding van het verschijnen van Knopbies (*Schoenus nigricans*) in Meijndel. Hij acht transport van de zaden door vogels het meest voor de hand liggend en dat zou voor Zeerus dan nog sterker kunnen gelden. Diens zaden hebben namelijk (in tegenstelling tot de gladde zaden van Knopbies) zowel onder als boven een vliezig aanhangsel. Blijkens eigen onderzoek wordt dit in vochtige omstandigheden plakkerig: een prima conditie om aan de poten van een watervogel te blijven kleven en over afstanden getransporteerd te worden.

Tot slot nog een raadsel

Blijkens e-mailwisseling heeft Frans Hooijmans al in 2010 een vegetatieve plant gevonden, waarvan hij vermoedde dat het Zeerus zou kunnen zijn. Validering durfden noch hij noch de geraadpleegde Harrie van der Hagen aan. Nu in 2017 de plant met zekerheid aanwezig is, resteert de vraag hoe deze forse plant in de tussentijd nooit bewust opgemerkt is. Het gebied wordt door (ervaren) floristen graag bezocht. Er staan nu meerdere pollen (Fig. 2) die gezien de grootte er al enkele jaren moeten zijn. Hoe kan Zeerus dan over het hoofd gezien zijn?

Figuur 2. Kaartje van de Kikkervalleien met daarin de 11 vindplaatsen.

Koen van Zoest
Onafhankelijkheidsweg 84
2332 ZT Leiden
vanzoest@planet.nl

Met dank aan Jan Cevat voor het gezamenlijk veldwerk en aan Harrie van der Hagen voor de tekstsuggesties en het maken van het kaartje.

Addendum

Dit artikel richt zich op Zeerus in de Kikkervalleien. In diezelfde valleien komen vele andere bijzondere en/of recent aangetroffen soorten voor, waar hier niet nader op wordt ingegaan. Het gaat onder andere om:

- Armbloemige waterbies (*Eleocharis quinqueflora*)
- Bitterling (*Blackstonia perfoliata*)
- Blauwe knoop (*Succisa pratensis*)
- Dwergbloem (*Centunculus minimus*)
- Knopbies (*Schoenus nigricans*)
- Kruisbladgentiaan (*Gentiana cruciata*)
- Moeraskartelblad (*Pedicularis palustris*)
- Moeraszoutgras (*Triglochin palustris*)
- Slanke gentiaan (*Gentianella amarella*)
- Naaldwaterbies (*Eleocharis acicularis*)
- Oeverkruid (*Littorella uniflora*)
- Pijpenstrootje (*Molinia caerulea*)
- Drienervige zegge (*Carex trinervis*)
- Zilt torkruid (*Oenanthe lachenalii*)

Van de meeste van deze soorten is het voorkomen in de Kikkervalleien al gemeld in eerdere afleveringen van dit tijdschrift. Zie bijvoorbeeld Hooijmans (2013) voor een overzicht van de verspreiding van Rode Lijst-soorten in de Kikkervalleien vanaf de regeneratie in 1997 tot 2012. Alleen de vondsten van Armbloemige waterbies, Blauwe knoop, Moeraszoutgras, Naaldwaterbies en Pijpenstrootje zijn nog niet besproken in Holland's Duinen. In een volgende aflevering zal uitgebreider worden ingegaan op de aanwezigheid van deze soorten in de Kikkervalleien.

Literatuur

- Hagen HGJM van der (2016). Knopbies in Meijndel. Holland's Duinen 68: 32-39.
- Hooijmans FC (2013). Ontwikkeling van de plantensoorten in de Kikkervalleien van 1998 tot 2012. Holland's Duinen 62: 30-37.
- Mennema J et al. (1985). Atlas van de Nederlandse flora. Deel 2: zeldzame en vrij zeldzame planten. Bohn, Scheltema & Holkema, Utrecht.
- Schaminée J et al. (2010). Veldgids Plantengemeenschappen van Nederland. KNNV Uitgeverij, Zeist.
- Weeda E et al. (1994). Nederlandse oecologische flora; wilde planten en hun relaties 5.IVN, Amsterdam.